

שיעור הלכתי שבועי מפי מורנו ורבנו הרה"ג דוד שלום נקי שליט"א מו"צ ומחבר סדרת הספרים "בהלכה ובאגדה"

השיעור נמסר בימי ראשון בשעה 18:30 בבית המדרש הגדול "ברכת יצחק" דימונה

גליון 75

"ודתענג בדשן נפשכם, הסו אַזְנַכֶם וּלְכוּ אֵלַי, שְׁמְעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם" (ישעיה נהב)

והתענג בדשן

הלקחים מתשעה באב ומענייני "בין הזמנים"

ישא על בְּנֵעוּרָיו. ימי הבחרות ככתר של ורדים. "אם חֲכַמְתָּ חֲכַמְתָּ לָךְ, וְלִצְתָּ לְבַדָּךְ תִּשָּׂא". מרן זצ"ל אמר: "תלמד הרבה מסכתות קטנות". גם אמר "תכין פרשה יש בזה זיכוי הרבים".

מי כעמך ישראל

א. אי אפשר שלא אספר לכם במילה אחת על הציבור היקר שלנו בתשעה באב, ממש אני מרגיש הכרת הטוב גדולה מאוד לציבור, ציבור שאוהב תורה וצמא לשמוע תורה. ליל תשעה באב - מוצאי שבת, לאחר התפילה והקינות, זכינו שהציבור השתתף בשיעור בהלכות אבלות במשך שעה שלימה, שכידוע שהלכות אלו לא יוצא כל כך ללמוד אותן במשך השנה, אבל זו ההזדמנות ללמוד אותן. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום בתהלים (פס מט): "מי גָּבַר יְחִיָּה וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת". יש אנשים לא לומדים הלכות אבלות כלל, וחלילה כשקורה להם איזה משהו, אינם יודעים כלום בין ימינם לשמאלם. גם בבוקר זכינו בסיום התפילה בשעה 11:00, לקיים שוב שיעור בהלכות אבלות עד 12:30, ואחר כך זכינו שאחד החברים בשיעור נולד לו בן, והכניסו לבריתו של אברהם אבינו עליו השלום לאחר השיעור. ועד שהמוהל סיים להכין את ענייני המילה, הלכנו אבי הבן ואני ולבשנו בגדי שבת, כמו שכתוב בהלכה (סימן תקנט סעיף ח) שמותר לשלושת בעלי הברית [אבי הבן, הסנדק והמוהל] להחליף לבגדי שבת שלבשום קודם לכן מעט, ורק נעלי עור אסור, וקיימנו את מצות המילה. ואחר כך ברכתנו על כוס יין ואמרתנו לבני הקטן מאור ישראל ה"ו שיכוון לצאת ידי חובה, ולא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", ולא ידבר כלום עד אחרי ברכת "אשר קדש ידי מבטן", והוא כיון לצאת ידי חובה, ושתה מהיין. ולא ברכנו על הבשמים,¹ כמבואר כל זה בשלחן ערוך (שם סעיף ז).

הכרת הטוב לציבור. חשש הפסק בברכת הבשמים בברית מילה. לא לצער ולהטריח את הציבור. שלא יהיה הבכי לחינם, חלילה. מפחיד אפילו לחשוב על זה, אבל זה מה שכתוב בגמרא: עדיף להקב"ה עובדי עבודה זרה, מגלים עריות ושופכי דמים, מאשר יגיעים בתורה ומקיימים מצוות, אבל יש ביניהם שנאת חינם, עד כדי כך!!! ההתייחסות הנכונה לאויבו ומבקש רעתו. אומר הזוהר הקדוש: "המשיב טובה תחזת רעה, זוכה לניסים". "קוֹי ה' יִחַלְפּוּ כַח, יַעֲלוּ אֲבָר פְּנֵשְׁרִים". מושג "בין הזמנים". מה היה הראש"ל הרב עוזיאל זצ"ל עושה בימי החופשה? תנסה לכתוב תשובות בהלכה. ממי למד מרן זצ"ל את סגנון הכתיבה? אשרי מי שגדל בתורה ו"עמלו" בתורה. תוכניות היצר הרע. כך אומנתו של יצר הרע... הנשמע כדבר הזה: "אברך נגר", "אברך מנעולן", "אברך הסעות", "אברך הובלות"? "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו". בושה לבחור ישיבה שלא לומד לפחות דף גמרא ביום בבין הזמנים. "טוב לגבר כי

ההדס. ונראה לי הטעם, משום עילוף התינוק או שאר בני אדם שמתעלפים כשרואים דם. ע"ש. ומדבריו שם מבואר שבמקום לברך ברכת אשר קידש על היין, נהגו אותם מקומות לברך אותה על ההדס. ואם ככה, למנהג של היום שמברכים "אשר קידש" על היין, אז גם לדעת הלבוש יש חשש הפסק בברכת הבשמים שבינתיים, כי לאותם מקומות תיקנו את הבשמים במקום יין, ולא בנוסף ליין.

¹ מרן בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רסה ס"א) כתב שלאחר ברכת הגפן, יש נוהגים לברך על הבשמים. וכך נהגו הרבה מהספרדים, אבל מרן זצ"ל לא היה נוהג לברך על הבשמים. וחשבתי לתת טעם למנהגו של מרן זצ"ל, כי בשבולי הלקט (הלכות מילה סימן ז) כתב, שמה שנהגו לברך על הבשמים, לא ידעתי טעם, רק כיון שהמנהג להוליך הדס בכל בתי כנסיות להודיע לעם שיש שם מילה, והואיל ויש להם הדס מזומן, מברכים עליו. ועוד נראה בעיני טעם אחר, שסמכו על מה שאמרו (סנהדרין לב ע"ב) שבשעת השמד שגזרו שלא למול, והיו מפחדים להוציא קול שיש שם מילה, קבעו בבורני [שם מקום] סימן זה שעושים קול בריחיים להודיע שיש שם מילה, והריחיים הם רמז לשחיית סממנים [מיני בשמים] למכת התינוק. (ענין גיליון מס' 73 הערה 5) לכן מביאים הדס שהוא בשמים ומברכים עליו. ורבי בנימין אחי כתב טעם, כי במדרש אמרו בשעה שמל אברהם אבינו את ילידי ביתו, העמיד גבעה מהערלות וזרחה השמש עליהן והתליעו, ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת הסמים, אמר הקב"ה בשעה שיהיו בניו של זה באים לידי עבירות, אני נזכר להם אותו הריח ומתמלא עליהם רחמים. ע"כ. והנה אם טעמים אלו היו באים רק כדי לבאר את המעלה והחשיבות בברכת הבשמים בעת המילה, החוששת, אבל מפורש בשבולי הלקט שם, שמבין על הבשמים בין ברכת "הגפן" לטעימת היין, ולכאורה היה לנו לחשוש להפסק בין הברכה לטעימה, כי טעמים אלו עדיין אינם חזקים כל כך עד שבשבילם נעשה הפסק בין הברכה לטעימת היין.

והנה בספר הלבוש (סימן רסה ס"א) כתב, שיש מקומות שמברכים "אשר קידש ידיד" על

מפחיד לחשוב על זה, מה עדיף להקב"ה?!

ד. זה מפחיד ומבהיל לומר את זה ואפילו לחשוב על זה, אבל זה מה שכתוב פה במילים אחרות: **עדיף להקב"ה עובדי עבודה זרה, מגלים עריות ושופכי דמים, מאשר אנשים שיגיעים בתורה ומקיימים מצוות, אבל יש ביניהם שנאת חינוס, עד כדי כך!!!** תראו מה אומר הירושלמי (מסכת פאה פרק א הלכה א), אמר רבי אבא בר כהנא, דורו של דוד המלך כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להם דילטורים [לשון הרע], היו יוצאים במלחמה ונופלים... אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להם דילטורים, היו יורדים למלחמה ונוצחים. הוא שעובדיה אמר לאלהיו (מלכים א יח ג'): "הלא הגד לאדני את אשר עשיתי בהרג איזבל את נביאי ה', ואחבא מנביאי ה' מאה איש, חמשים חמשים איש במערה, ואכללם לחם ומים". שואל הירושלמי, **אם לחם למה מים, ואם מים למה לחם?** [כלומר, אם הזכיר לחם, הרי הסעודה כולה נקראת על שם הלחם, אם כן למה הזכיר גם מים. ואם זה שהזכיר מים לחידוש, שאפילו מים שלא היו מצויים להם, טרח אחריהם לחפש ולהביא, אם כן למה הזכיר לחם, והרי זה בכלל מה שאמר "ואכללם"?] **אלא מלמד שהיו המים קשים לו להביא יותר מן הלחם.** [כלומר, באמת שניהם היו קשים להביא, ועם כל זה המים שלא היו מצויים בכלל, היו קשים לו ביותר מהלחם הרבה. נמצא שהיה צריך לטרוח ולשאול ולחקור אחרי המים הרבה מאוד, ומרוב שטרח לחפש אחריהם, נודע הדבר לרבים שעובדיה מחפש מים בשביל להחיות את הנביאים, ובכל זאת אף אחד מהם לא גילה את הדבר לאחאב. ואלהו מכריז בהר הכרמל (מלכים א יח כב): "**אני נותרתי נביא לה' לבדי**", וכל עמא ידעין [שיש עוד מאה נביאים שמחביא עובדיה שהרי הם רואים שהוא מחפש להם מים], **ולא מפרסמין למלכא** [ואף אחד לא מפרסם למלך, מכאן רואים שלא היו באותו הדור בעלי לשון הרע]. ע"כ.

מה הן עיקר המצוות שהשם חפץ בהן יותר?!

ה. פלא פלאות, דורו של דוד המלך שאמרו עליו בויקרא רבה (פרשת אמור פרשה כו סימן ב), מצינו תינוקות בימי דוד שעד שלא טעמו טעם חטא, היו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור. כל כך תורה היתה בזמנם, אז מה קורה פה? וצריך לומר שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, והיה להם יצר הרע חזק, והיו נופלים בלשון הרע, ולכן היו מפסידים ונופלים במלחמות. גם בדברים רבה (פרשת שופטים פרשה ה סימן ז) אמרו, על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתם לארץ, ואלו הם: למחות זכרו של עמלק, ולמנות להם מלך, ולבנות להם בית המקדש. ומינו להם מלך, ומחו זכרו של עמלק, ולמה לא בנו את בית המקדש? לפי שהיו ביניהם דילטורים. לכן לא נתן להם הקב"ה לבנות. מכאן רואים, מה הכי חשוב בעיני הקב"ה. לא לחינם מספרת לנו הגמרא במסכת שבת (לא ע"א) על אותו גוי שבא להלל הזקן ואמר לו גיירני על מנת שתלמדני את כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. אמר לו הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור". כי ככה זה, עיקר התורה אלו דברים שבין אדם לחברו. הם העיקר, הם עיקר רצון השם יתברך, הם המנוע, ברור שהכל צריך, אבל יש מנוע ויש לגלים, הגה, כסאות וכו', הכל צריך, הכל חשוב, אבל המנוע זה מנוע.

מהאחרונים שמאחר ושרויים הציבור בתענית, אין ראוי לברך כך. על כן הנכון ביותר שהקהל יפתחו קודם לכן את הצום, ולאחר מכן יברכו ברכת הלבנה בשמחה כיאות. וברוך השם, בבתי כנסת רבים המכוונים כיאות, מביאים כיבוד בשפע רב לציבור. ולצערי הרב, חבל שכמה וכמה בתי כנסיות שלא חסרו להם כסף ולא כלום, מצערים את הציבור ומעכבים אותם עד שמתחילים ערבית, ואחר כך ברכת הלבנה, ללא שום כיבוד. והרי כבר אמרו רבותינו ז"ל: "אין ציבור עני", וכי כל כך קשה לאסוף מעט מהציבור, זה נותן 50 שקל וזה 100 שקל, מפה ומשם, וקונים כמה אבטיחים וכיוצא, ומברכים וטועמים מעט, ומרוויחים לשמח יהודים שכל כך רעבים גם צמאים נפושם ביהם תתעשף" (תהלים קז ה), וכי קל בעינינו לשמח יהודים בשעה כזו, שכולם רעבים וצמאים?! ישמעו הגבאים החכמים ויסיפו לקח, לתקן הדבר הזה, ולא יתנהגו עם הציבור בקמצנות ובחוסר התחשבות. ואשרי המדבר על אוזן שומעת.

שאלה מהקהל: למה במוצאי כיפור אנחנו לא טועמים לפני ברכת הלבנה? **תשובה:** המשנה ברורה (סימן תכו סק"א) הרגיש בשאלה זו, וכתב, שמתוך שמחה זו שאנחנו בטוחים בו יתברך שהוציאנו זכאים בדין, ומחל לנו על כל עוונותינו, וחתם אותנו לחיים טובים ולשלום, וקבלנו נשמה חדשה נקיה ומצוחצחת, לכך שמחים אנו בקידוש לבנה אפילו קודם שטעמנו. וכמו שאמרו במדרש, שבמוצאי כיפור בת קול יוצאת ואומרת (קהלת ט ז): "לך אכל בשמחה לחמך, וישתה בלב טוב ייך, כי כבר רצה האלקים את מעשיך". ובפרט שכיפור זה מהתורה, ואנחנו משתדלים שלא לאכול עד צאת הצום לשיטת רבנו תם, לכן עד שמסיימים ערבית, ומברכים ברכת הלבנה, בדרך כלל עדיין אנחנו ממתינים עוד כמה דקות עד שיצא הצום לרבנו תם, לכן אין לנו ענין דוקא לאכול לפני ברכת הלבנה.

שמו של התינוק "עובדיה מנחם". לאחר מכן הלכו רוב הציבור לביתם לנוח מעט, וחזרנו בשעה 4:00 לשמוע שני שיעורים נוספים באגדה משני תלמידי חכמים, ואחר כך שיעור נוסף שדברנו בהלכה ובאגדה עד מנחה בשעה 7:00. ותהילות לאל יתברך, בסוף השיעור היו הרבה קבלות טובות שקיבלו הציבור בריבוי אהבת חינוס לקירוב הגאולה, שחלילה לא יהיו הבכיות בתשעה באב לחינם².

שלא יהיה הבכי לחינם, חלילה

ב. תתארו לכם, אם רואים יהודי מחלל שבת בא בכיפור לבית הכנסת ואומר וידוי ומכה על לבו, חטאתי, עוונתי, פשעתי, ובוכה ובוכה. והנה כששואלים אותו למה אתה בוכה? הוא עונה על חילולי השבת שחיללתי. שואלים אותו, אז זהו, אתה כבר חוזר בתשובה, בשבת הבאה אתה כבר לא תיסע ברכב? והוא יגיד, ירחם השם עד שבת הבאה. אז כולם מבינים, שהבכי שלו זה בלוף אחד גדול, הוא סתם בוכה, הוא לא מתכוונן באמת לתקן את מעשיו ולחזור בתשובה. כך בתשעה באב, אם אנחנו בוכים וחלילה נמשיך במעשים לא טובים, חלילה נמשיך בשנאת חינוס, חבל על הבכי, שלא יהיה הבכי לחינם, שהרי זה בעיקר מה שמפריע להקב"ה, שנאת חינוס, כמו שאומרת הגמרא ביומא (ט ע"ב).

דברי הירושלמי על חורבן בית שני

ג. ואותו רעיון מבואר גם בתלמוד ירושלמי (מסכת יומא פרק א הלכה א), ושמה הלשון חדה יותר: רבי יוחנן בן תורתא אמר, מצאנו שלא חרבה [משכן] שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללים את הקודשים. מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עבודה זרה, ומגלי עריות ושופכים דמים. אבל בבית שני מכירים אנו אותם שהיו יגיעים בתורה, וזהירים במצוות, ובמעשרות, ובכל ווסת [מידה] טובה היתה בהם. [אז למה נחרב?] אלא שהיו אוהבים את הממון, ושונאים אלו לאלו שנאת חינוס, וקשה היא שנאת חינוס שהיא שקולה כנגד עבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים. מבהיל עד כדי כך, היו יגיעים בתורה ובמצוות, אבל היתה שנאת חינוס. (עיין גיליון מס' 37 ומס' 69 הערה 1, מה שבארנו בזה) שאלו את רבי אליעזר, האם הדורות האחרונים כשרים מן הראשונים? אמר להם עדיכם הבחירה תוכיח, כלומר מזה שלא נבנה הבית לאחרונים ואילו לראשונים נבנה לאחר שבעים שנה, זו עדות שהראשונים כשרים מהאחרונים. ולמה? כי עם כל העוונות הקשים של הראשונים הם כביכול שברו רק את התקרה, כמו שנאמר (ישעיה כב ח): "ויגל את מסך הַהֹדָה", אבל אנחנו פעפענו את הכתלים, [עקרנו כביכול את היסודות שזה הרבה יותר גרוע מהתקרה], שנאמר (תהילים קלז ז): "הַאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּדָּהּ". תראו, מה המשל של העבירות החמורות ביותר, שעליהם נאמר ירהג ואל יעבור: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים. לעומת המשל של העבירות שבין אדם לחברו, אלו הן עבירות שעוקרות את היסוד. השם יצילנו. **אמרו: כל דור שאינו נבנה בימיו, מעלים עליו כאילו הוא החריבו. ע"ש.**

לברך על הבשמים או לא. ואף שלהלכה פסק מרן השלחן ערוך (סימן תרכ"ג) שלא מברכים על הבשמים, ואפילו במוצאי יום הכיפורים שחל בשבת. בכל זאת כתב מרן זצ"ל (חז"ע ימים נוראים עמוד פסד), שטוב שאחר ששתה מהכוס, יביאו לפניו בשמים ויברך עליהם. לכן, גם כאן טוב לעשות כן, ובפרט אצל בני ספרד שרובם ככולם נהגו להביא בשמים, ובוודאי כשיברך על הבשמים, יעשה נחת רוח גם לציבור שכבר עומדים עם הבשמים וממתינים לברכה.

² התפללנו מנחה וערבית בריציפות, וזכינו לסיים ערבית בדיק בצאת הכוכבים, קראנו קריאת שמע בזמנה, ואחר כך הבלדנו על הכוס, כי תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ולאחר מכן הגישו לציבור עוגות, פירות ושתיה בשפע גדול, כדי לברך ברכת הלבנה בשמחה. **ואם תשאלו למה אני מספר לכם את כל זה? על זה אומר לכם, כי אני שמח מאוד לספר לכם, שברוך השם משתדלים אצלנו שלא להטריח על הציבור, מצד אחד יש ברוך השם שיעורי תורה, אנשים ישוב משעה 4:00 ושמעו דברי אלוקים חיים, אבל ברעו שכבר הותר לאכול, למה לצער את הציבור?! ולבד מזה, איפה דבריו של הרב יסוד ושורש העבודה שכתב, ברכת הלבנה צריך לאומרה בשמחה גדולה ועצומה, שהרי זוהי עתה לקבל פני השכינה הקדושה, ואיך לא יכין לבו אל שמחה עצומה עד מאוד בכל עת הברכה. ויחשוב במחשבתו על גבורות השם וחכמתו הנפלאה, אשר במאמר פיו ברא את השמים וכל צבאם. ויבין בליבו, כי ברכה זו נתקנה על ידי כנסת הגדולה על פי סודות גדולים ונוראים מאוד. וכתב מרן החיד"א: יאמר הברכה תיבה בתיבה בנחת רוח ושפה ברורה, כי הרי הוא אומר שמקבל פני שכינה, ואיך ישלח דברו בחיפזון ועראי כבלע את הקודש. ולכן כתבו רבים**

קודם כל כמה מדוקדק השם "בין הזמנים" ולא חופש, כי מהתורה אין חופש אף פעם, אנחנו אומרים כל יום בתפילת ערבית: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נגהה יומם ולילה", אז אם התורה היא החיים שלנו, לא מפסיקים אף פעם מהתורה. לכן המושג "בין הזמנים", הוא פשוט זמן בפני עצמו, בין זמן קיץ לזמן אלוף, זמן שיש לו את הכללים המיוחדים שלו, שבימים אלו ניתן יותר לבני התורה להחליף אורה ולחדש כוחות מחודשים, מבחינת (ושעיה מ לא): "יְקוֹץ ה' יְחַלְּפוּ לָחַ, יַעֲלוּ אֲבָר כְּנָשְׂרִים", כמו הנשר מלך העופות שמתחדשים לו כנפיו והוא ממשיך לעוף אל על בשמים מעל כל העופות, כך כל אדם שהוא בן תורה, הוא מעט נח ומחדש כוחות, כדי שיוכל הלאה והלאה להמשיך להתעלות בתורה וביראת שמים טהורה.

מה היה החופש של הראש"ל הרב עוזיאל זצ"ל?
 אני זוכר שכשהיינו בישיבה, מרן זצ"ל היה רגיל לבוא אלינו אחת לשבוע, ולפני בין הזמנים מרן סיפר לנו על הגאון הראשון לציון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל שכשהיה מקבל ימי חופשה מהרבנות הראשית לישראל, היה שוכר דירה בנתניה או בטבריה ויושב שמה כל היום בדירה במשך שבוע שלם, ומסיים מסכת שלימה, ומרן אמר, לא מסכת קטנה, תענית, מועד קטן, אלא מסכתות גדולות, שבת, בבא בתרא. זה היה החופש שלו. לומד בהתמדה רק בשינוי האוירה. גם אנחנו, אמר מרן, בזמן הישיבה בחור משועבד לסדרי הישיבה, לגמרא של הישיבה, אבל בבין הזמנים ישב ויעסוק בתורה בכל מה שליבו חפץ, כדי שיהיה לו חשק להתקדם הלאה והלאה.

כדאי לנסות לכתוב תשובות בהלכה?
 ואני הקטן מוסיף מהניסיון, שכדאי מאוד לבחורי ישיבה, ובעיקר בחורי ישיבה גדולה שכבר מן הסתם למדו הרבה מסכתות, וכל שכן לאברכים צעירים, לנסות לכתוב חבורות בענייני הלכה, אני זוכר על עצמי, שבזכות שלמדנו אצל מורנו ורבנו מרן הראשון לציון שליט"א וראינו אותו הרבה הרבה כותב, זה השפיע עלינו מאוד, זה נתן לנו חשק גם כן לנסות לכתוב, וכשהיו שואלים אותי שאלה בהלכה, אם הייתי רואה שזה לא דבר שכתוב במפורש, הייתי מנסה לכתוב על זה תשובה ופותח ספרים ומעיין בגמרות שקשורות לעניין ובראשונים ואחרונים, ולאט לאט זה נתן לנו את הכיוון והחשק לכתוב תשובות בהלכה. (ועיין סיפור נפלא של ההשגחה העליונה בענין זה, בגיליון מס' 30 הערה 2). וכמובן שכל זה גם הודות לכך שהיינו זוכים בישיבה ללמוד חברותות בלילות שבת לאחר הסעודה בשו"ת "יביע אומר", שזה היה ממש תענוג שאין כדוגמתו, ממש גן עדן בעולם הזה. ובזכות זה למדנו את קו ההלכה, קו הפסיקה, את דרך הפסיקה של מרן זצ"ל, שלא המציא מעצמו אלא כל כולו היה מבוסס על פי גדולי ומאורי הדורות וענקי הרוח שבמשך כל הימים והזמנים. (ועיין סוף גיליון מס' 50)

ממי למד מרן זצ"ל את סגנון הכתיבה?
 ובדרך אגב, אני זוכר שפעם כשמסר מרן זצ"ל שיעור כדרכו בקודש בימי חמישי בישיבת "אור החיים", היה זה "ג באלול - יום הילולת גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים זיע"א, וראש הישיבה הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א ביקש ממרן לדבר על בעל הילולא, אז מרן זצ"ל אמר בתוך הדברים שאת סגנון הכתיבה שלו הוא למד מרבנו יוסף חיים בספריו שאלות ותשובות "רב פעלים", איך להביא ראיה מגמרא זו ומגמרא זו, ולדחות מפה ומשם על פי הראשונים וכו' וכו', ועל ידי זה להעמיד את ההלכה מבוססת על תילה. כי כשאתה מצויד ומחומש עם דעות הראשונים, ממילא כוחך בהלכה הרבה יותר גדול, אמיתי ואמיץ, וקשה לדחות אותך. ואדרבה פעמים שישנם מרבתינו האחרונים שלא ראו כמה וכמה מדברי הראשונים, ואילו אתה שראית את הראשונים, יש בכוחך לדחות את דבריהם, ולהעמיד את ההלכה על תילה לאמיתה של תורה, ופעמים רבות גם בכוח דהיתרא ללא חשש. וכמו שראינו אצל מרן זצ"ל בעצמו, שכיון שהיה מבסס את פסקיו היטב היטב מגמרות וראשונים ואחרונים, ממילא היה אומר את ההלכה בעוז ובתעצומות ללא פחד, כי הכל ברור כשמש.³ (ועיין גיליון מס' 49 אות ט)

ההתייחסות הנכונה לאויבו ומבקש רעתו
 1. אני חייב לקרוא לכם קטע מדברי רבי אליעזר פאפו ב"פלא יועץ" (עך דבקות): הדבקות בהשם יתברך, היא מצוה מתר"ג מצוות, שיהא דבק בהשם תדיר, בחשק רב, ברשפי שלהבת אהבה, ואין לך מדה טובה ממנה, כי הכל בה. ולפי חשיבותה קושי השגתה, הכל לפי מעשיו של אדם, ולפי השתדלותו במחשבה, דיבור ומעשה יום יום, הולך וגדל, והמקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה, עד יערה עליו רוח ממרום וטהרו וקדשו. וכל אדם חייב כשיעורו להשתדל בכל כוחו לקיים מצוה זו בכל עת שזוכר. והנה אמרו רבותינו ז"ל על הפסוק (דברים יא כב): "וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ", וכי אפשר לאדם להידבק בשכינה, והרי כתוב (שם ד כז): "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא"? אלא הידבק במידותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון וכו' (עיין מסכת שבת קלג ע"ב, ומסכת סוטה יד ע"א, והמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה ה). וכל ישראל הם רחמנים בני רחמנים, ואין לך אדם שאינו חונן דלים. אבל כדי להדמות אליו יתברך, צריך שיהיה מרחם וחונן אפילו לאויבו מבקש רעתו, ואפילו אם הוא איש רע מעללים שעומד ומתריס כנגדו, לא ימנע טובתו ורחמי וחסדיו מאיתו, אפילו שבאותו חסד שיקבל ממנו ישתמש בו להרע לו, אפילו הכי לא ימנע טובתו ממנו, כמו שהקב"ה מתנהג עם ברואיו. ע"ש. אנחנו מבינים מה רוצים מאתנו, שנרחם על האויב שלנו ונעשה עמו טובות וחסדים אפילו שירע לנו בזה!!!

המשיב טובה תחת רעה, זוכה לניסים
 2. אומר הזוהר הקדוש (פרשת מקץ דף רא ע"א) על הפסוק במשלי (כ כב): "אֵל תֹּאמַר אֲשַׁלְמָה רַע, קִנְיָה לָהּ וְיִשַׁע לָךְ", כלומר אפילו למי שעשה לך רעה, אל תשלם לו רעה תחת רעה, אלא "קִנְיָה לָהּ וְיִשַׁע לָךְ". וכמו שראינו ביוסף הצדיק, שלא ביקש לשלם רעה לאחיו בשעה שנפלו בידיו, כי היה ירא את השם, והיה מחכה תמיד לישועת השם. ולא רק שלא השיב רעה לאחיו, אלא גם עשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכיהם של הצדיקים תמיד, לכך הקב"ה מרחם עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא. ומספר רבי אבא שפעם אחת הוא היה יושב בפתח העיר לוד, וראה אדם אחד שבא וישב על אבן גדולה שהיתה בולטת מצד ההר, ומעיפות הדרך נרדם שם על האבן. וראה רבי אבא נחש אחד שמגיע אצל האיש הזה להכיש אותו, ופתאום יצא שרץ אחד שנקרא "קוסטפא דגורדנא" והרג את הנחש. והנה כשהקיץ האדם הזה משינתו והלך ממקומו, בדיוק נתלשה האבן הבולטת שהוא היה יושב עליה ונפלה לעמק שתחתיה, וניצל האדם. אם היה מאחר רגע אחד מלקום, היה נופל יחד עם האבן אל העמק, והיה נהרג חס ושלום. פלא פלאות. אז בא אליו רבי אבא ואמר לו, תגיד לי מה מעשיך, לא לחינם הקב"ה הציל אותך בשני ניסים הללו. השיב לו, כל ימי, גם כשעשה לי משהו רעה, התפייסתי עמו ומחלתי לו. ואם לא יכולתי להתפייס עמו [כגון שהוא גר רחוק וכיוצא], לא עליתי על שנאה כל היום, על אותו רע שעשה לי. ולא רק זה, אלא שמאותו היום והלאה, השתדלתי לעשות להם טובות. בכה רבי אבא ואמר, כמה גדולים מעשיו של האיש הזה יותר מיוסף הצדיק, כי ביוסף, אותם שעשו לו רעה, הם היו אחיו, אם כן בוודאי שהיה לו לרחם עליהם, אבל זה האיש עשה כן עם שאר בני אדם, לכן ראוי שהקב"ה יעשה לו נס על נס. פלא פלאות!!!

מרובה מידה טובה ממידת פורענות פי 500
 3. והרי הדברים פשוטים וכתובים במפורש, שהרי הפסוק במשלי (יז א) אומר: "מִשֵּׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה, לֹא תְמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ", והרי מרובה מידה טובה ממידת פורענות פי חמש מאות. ואם ככה, הדברים קל וחומר שהמשיב טובה תחת טובה, לא תמוש טובה מביתו, ויקבל טובות פי חמש מאות. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר שהזוכה להשיב טובה תחת רעה שעשה לו חברו, בוודאי שלא תמוש טובה מביתו, הרבה יותר מפי חמש מאות. מפליא לעשות!!!

"בין הזמנים" ולא חופש
 4. היום התחיל "בין הזמנים" נדבר גם קצת כמה דברים בענין זה.

³ זה מזכיר לי סיפור שראיתי בספר "אביר הרועים" (חלק א עמוד 154) שתלמיד חכם אחד נכנס אצל מורנו ורבנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ושאלו מדוע מרן רבנו עובדיה כל כך רותח על ההלכה הזאת שהנשים יברכו קודם הדלקת נרות שבת,

מחפשים תעסוקה לחרדים

שאסור לו לזרוקם מהבית. ומי שיעבור על התנאי, יצטרך לשלם קנס של 50,000 דולר. למחרת הגיע ראובן לבית שמעון, תלה במתלה תיק והלך. לאחר כמה ימים, התחיל שמעון להרגיש סרחון גדול בביתו, לאחר בדיקה התברר שהסירחון מגיע מהתיק של ראובן. אבל מכיון שלא רצה להפר את החוזה שהרי אסור עליו לנגוע בחפצים של ראובן, לכן הלך לראובן וביקש ממנו שיקח את התיק, כי נודף ממנו ריח נורא ואיום. ראובן השיב בקור רוח, לא כתוב בשום מקום בחוזה איזה חפצים אתלה על המתלה, לכן אני מבקש שלא לנגוע בתיק, ולא להציק לי יותר בבקשות כאלו. לאחר שהשהות בבית שמעון הפכה לבלתי נסבלת, פנה שוב שמעון לראובן שברצונו לבטל את החוזה, ולהחזיר לו את כל הכסף. ראובן ענה שאינו חפץ בביטול החוזה, ואם שמעון מעוניין, שימכור לו את הדירה. בלית ברירה, שמעון הסכים למכור את הדירה לראובן על אפו ועל חמתו. ממש התנהגות של חמדנות וחמסנות שאין כדוגמתה. והנמשל, אומר הבעל שם טוב, אלו המעשים הנוראים של היצר הרע. בתחילה הוא מפתה את האדם רק לדבר קטן, מתלה קטן, רק שעתיים בערב תצא ללמוד מקצוע, אבל אט אט הוא מסריח לו את כל גופו, נפשו ונשמתו, עד שבסוף הוא זורק אותו מביתו, גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא.

"מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו"

טז. אחי ורעי היקרים, עכשיו יוצאים לבין הזמנים, ראשית, כל הורה חייב לתת את דעתו על הילדים שלו, איפה הם הולכים לטייל, עם מי הם הולכים, עם מי הם משחקים, עם מי הם מתחברים. חלילה לנו מללכת לכל מיני מקומות שמצויים שמה מאחינו שעדיין לא זכו לשמור תורה ומצוות, ולקלקל את העיניים שלנו, ולפגום ביראת שמים. במשך תקופה ארוכה, זכה כל בחור ישיבה ללמוד בישיבה ולהתעלות בתורה וביראת שמים טהורה, אבל עליו לשמור על ההתעלות שלו גם בבין הזמנים, שחלילה לא ילך למקומות לא טובים, ולא יסתכל במכשירים משובשים, כי הוא יוכל ליפול מטה מטה. וכמו שאמר דוד המלך בתהלים (כד א): "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו", בתחילה זה בגדר "מי יעלה", מי זוכה לעלות ולהתעלות בהר ה', בתורה וביראת שמים טהורה, אבל אחר כך המעלה היותר גדולה, "ומי יקום במקום קדשו", מי זוכה להצליח לעמוד ולהיות ניצב במקום הקדוש שאליו הוא זכה להגיע ולא ליפול ממנו.

"טוב לגבר פי ישא על בנעוריו"

יז. לבד מזאת, כל הורה חייב לתת את דעתו מה עם לימוד התורה של הבנים שלו, וכי בבין הזמנים אנחנו פטורים מלימוד תורה?! היום ברוך השם בכל מקום יש שיעורים של "הדף היומי" לבעלי בתים, נמצא שבחור ישיבה שלא לומד לפחות דף גמרא ביום, זו בושה, וכי אתה פחות מבעל בית?! וגם על בחורים גדולים, יתעניינו האבות בלימודם, בהספקים, הוא קראנו בתשעה באב באיכה (י כז): "טוב לגבר פי ישא על בנעוריו", שישא עליו עול התורה, אלו השנים הכי יפות, הם ימי הבחורות, כמו שאמרו במסכת שבת (קנב ע"א), **ינקותא, כלילא דזורדא**, ימי הבחורות הם כמו כתר של ורדים הוא יפה ומיוחד. כך השנים האלו של הבחור כמה שינצל אותם יותר להתמדה זה ישפיע עליו בעתיד הקרוב והרחוק. כמו שאמר שלמה במשלי (טו ב): "אם חכמת חכמת לך, ולצת לבדך תשא". על כן, על ההורים היקרים לעשות את כל המאמצים לשדל את בניהם להתמדה בתורה על ידי אתגרים ומבצעים שונים, כדאית היא ההשקעה הזאת כדי למשוך אותם כמה שיותר לעסק התורה, ובפרט לשדל אותם לסיים מסכתות, שזהו נכס עצום ונפלא לשנים הבאות, ובעיקר לפסיקת הלכה.⁴ אשרי הלוקחים את הדברים לתשומת ליבם, יזכו הוריהם לרוות מהם נחת של קדושה ויראת שמים טהורה, אמן.

יג. הגמרא במסכת ברכות (יז ע"א) אומרת, אמר רבי יוחנן, אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו וכו'. כלומר הוא לא מסתפק בזה שהוא גדל בתורה, שהוא למד בתלמוד תורה, בישיבה קטנה, בישיבה גדולה, אלא הוא ממשיך הלאה והלאה, גם לאחר שמתחתן "עמלו בתורה", כדי לעשות נחת רוח ליוצרו. לאפוקי מאותם שבעוונות הרבים מחפשים לשלב את החרדים בכל מיני עבודות, ועושים להם קורסים מיוחדים. וכדי לפתותם אומרים להם שזה מיועד לגברים בלבד ולחרדים בלבד. והרי כל מי שיש לו קצת מוח בקודקודו, מבין שכל זה עצת יצר הרע, שמתלבש בדמות אנשים שכאילו מחפשים לעזור לחרדים לשלב אותם בשוק העבודה, ללמוד קורסים למיניהם, הייטק, חשמל וכיוצא. וכל זה דברים בטלים ומבוטלים, הכל מתוכניותיו הזדוניות והמרשעות של יצר הרע, שזה כל שאיפותיו ומאווייו העיקר להוציא את האברכים מעסק התורה, שיעזבו את הכוללים וילכו לעבוד, והכל בהסוואה שדואגים להם לפרנסה בכבוד. וכמו שראיתי בעיתון חרדי אחד, שפרסמו לימוד מקצוע חשמלאי לאברכים, רק שעתיים בערב במשך חצי שנה, ואחרי שהאברך ילמד את המקצוע, הוא יוכל להמשיך ללמוד בכולל, ורק שעתיים בערב הוא יצא לעבוד, וירוויח מלא כסף. והכל שטויות והבלים, הרי מי שכבר למד את המקצוע, והוא רואה שבשעתיים הוא מרוויח כסף, ובוודאי שיצר הרע יביא לו הרבה הזמנות כדי למשוך אותו, ובפרט כשהוא מפרסם ברחובות, על עמודי החשמל, בתחנות האוטובוסים ועוד, "אברך חשמלאי", כמו שלצערנו הרב, רואים מודעות שונות ומשונות: "אברך נגר", "אברך מנעול", "אברך הסעות", "אברך הובלות" וכדומה, וכולם מרחמים עליו ומזמינים אותו כי הוא אברך.

כך דרכו של יצר הרע

יד. הלוא זו דרכו הקלוקלת של יצר הרע להפיל את החרדים אט אט מדרך התורה והמצוות, כמו שאומרת הגמרא במסכת שבת (קה ע"א), כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו, לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד. כי בתחילה הוא שומע ליצר הרע לדברים הנראים קטנים, ואחר כך הוא גם משתחווה לאל נכר. גם כאן בתחילה זה רק לימוד מקצוע של שעתיים בערב, אבל אחר כך זה עבודה של עוד שעתיים ועוד שעתיים, עד שמוצא את עצמו כל היום בעבודה. ואולי במקרה הטוב הוא לומד שעתיים בערב. וזו בדיוק התוכנית שרצה היצר הרע, לחבל מעט מעט בתורה שלו, עד שיהפוך את היוצרות, ששעתיים ילמד וכל היום יעבוד.

עבירה גוררת עבירה

טו. וכל זה מלבד שכאשר אדם יוצא לשוק העבודה, ממילא הוא כבר מרגיש שהוא צריך מכשירי פלאפון מיוחדים, עם אינטרנט, גיהינם וכו' וכו', ובתחילה הוא קונה כמובן רק "מאושר", אבל אחר כך אחריתה מי ישורנה. וכך אט אט הוא פושט את בגדי הקודש, ולובש את בגדי החול, עד שפעמים נעשה לפחות שבפחותים. כפי שידוע המשל שהובא בספרים בשם הבעל שם טוב: מעשה בראובן שרצה לקנות את הדירה של שמעון, אבל שמעון לא רצה למכור לו בשום פנים ואופן. התחכם ראובן ואמר לשמעון, בקשה אחת יש לי אליך שתמכור לי רק מתלה אחד קטן בדירה שלך, כי מידי פעם אני עובר מהמקום הזה, ואוכל לתלות בו את חפציי, ותמורת המתלה אני מוכן לשלם לך 10,000 דולר. שמעון התלהב מהרעיון, סכום גדול כזה הרבה זמן הוא לא ראה, ובתמורת דבר כזה קטן! הסכים מיד בשמחה. הלכו שניהם לדיין, חתמו חוזה ששמעון מוכר לראובן את המתלה בביתו, וראובן יכול לתלות בו כל חפץ שירצה, ושמעון לא יוכל למחות בו כלל ועיקר. וכמו כן אסור לשמעון לנגוע בחפצים של ראובן, וכל שכן

ומרבה להזהיר על זה השכם והערב? והשיב לו הרב: "תדע לך, אנחנו לא חכם עובדיה, ומה שראה חכם עובדיה אנחנו לא ראינו. כשהוא לומד ומעיין בשורש הדין בדברי כל הפוסקים, ורואה נכוחה שוב ושוב איך הדבר אסור, וכמה עיוות הדין יש בזה לפי דעתו, ובפרט עם כח הזכרון שלו שהדברים חרותים במוחו כאילו עתה נכתבו בספר, הרי הוא מתקומם בכל נימי נפשו על העוול הגדול הזה, וזו הסיבה שהוא מוצא לנכון למחות על זה שוב ושוב." ע"ש.

⁴ בזמנו כשהייתי ראש כולל בביתר עילית, הייתי רואה כמה ההבדל גדול בין אברכים